

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בניהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 117

תולדות תש"ע

"ויעתר לו ה'" (כה כא)

אומר רש"י: "לו ולא לה שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה".

יש לעיין מדוע חזר רש"י פעמים על המלים "לו ולא לה".

ומסביר **רבי יואל שוחט זצ"ל**, הובאו דבריו בספר "אור דניאל", בשתי מסכתות בש"ס ובשני מעשים שונים גילו לנו חז"ל שזכותה של האשה גדולה משל הבעל בעשיית חסדים.

האחת, במסכת תענית (כג.) שם מובא מעשה באריכות על עצירת הגשמים בימי אבא חלקיה, נכדו של חוני המעגל. חכמי ישראל משגרים משלחת של שני חכמים לבקשו שירבה בתפילה למען ירדו גשמים. עלו הוא ואשתו לעליית הגג והתפללו והנה הופיע ענן מהכיוון בו עמדה היא בתפילה. לשאלת החכמים מדוע אירע הדבר דוקא כך, השיבם כי האשה מצויה בבית וכשמבקש העני לחם נותנת לו "ומקרבא הנייתה" – פירוש: הההנאה הבאה לעני ממנה קרובה ומהירה יותר, ואילו הבעל אמנם גם הוא נותן כסף צדקה, אך בזה צריך העני לחזור עם הכסף אחר פת לחם והנאתו אינה מיידיית, לפיכך זכות האשה גדולה יותר.

ומקור נוסף מובא במסכת כתובות (סז:), אודות מר עוקבא ואשתו שהיו בורחים מפני עני שקיימו בו מצות מתן בסתר וקפצו שניהם לתוך התנור הבעור. שניהם אמנם לא ניזוקו מחום התנור, אולם רגליו של מר עוקבא נחרכו ואילו של זוגתו לא. לפליאתו של מר עוקבא עונה אשתו, כי זכותה בגמילות חסדים גדולה יותר משום "ומקרבא הנייתה", שנתנת פת הלחם שלי ממחרת את הנאת העני מן החסד.

נמצא א"כ שזכות האשה בעשיית חסד מושלם יותר והיא הגורמת לתפילותיה שיתקבלו במהרה. דברי רש"י הקשים בכפילותם מבוארים עתה.

אין חלילה כפילות בלשונו של רש"י, קושיה ותירוץ הם!

"ויעתר לו ה'" אומרת התורה, והקשה רש"י: לו ולא לה? והרי ההנאה שגורמת האשה בחסדיה גדולה יותר! וא"כ זכות זו צריכה הייתה להביא לכך ש"ויעתר לה ה'", דווקא לה ולא לו. וכפי שראינו בשני המקרים לעיל. ומשיב על כך: "אינה דומה תפילת צדיק בן רשע לתפילת צדיק בן צדיק לפיכך לו ולא לה".

"הנה תומים בבטנה" (כה כד)

כל מקום שנאמר "והנה", מראה על פלא. וממילא נשאלת השאלה, מה שייך פה "והנה" הלא היא כבר ידעה שיהיו לה תאומים. הרי ה' אמר לה בנבואה "שני גויים בבטנך"?

ושמעתי מידידי **הרב מרדכי רוזנטלר**, לפרש זאת ע"פ מה שמסביר הרמב"ן איך רצה יצחק לברך את עשיו "הוה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך", הלא הנבואה אמרה שהגדול יעבוד את הקטן. ומסביר הרמב"ן שיצחק כלל לא ידע מהנבואה הזאת. משום שרבקה לא רצתה לצערו, ולא ספרה לו מכל הענין שום דבר. ולפי זה, אומר הרב רוזנטלר, ש"והנה תומים בבטנה" הוא פלא, אמנם לא אצל רבקה, אבל אצל יצחק זה אכן פלא, כי הוא לא ידע דבר מנבואה זו.

"ויצא הראשון אדמוני" (כה כה)

ומדוע לא קראו לו אדום, ע"ש עורו האדום?

מתרץ ה"אזנים לתורה" שהואיל וכל גופו היה מכוסה בשערות, לא היה ניכר עורו האדום. הוא היה הרבה יותר שער ממה שהיה אדום. ולכן קראו לו ע"ש השערות. עשיו.

"מכרה כיום את בכורתך ליי" (כה לא)

כל המפרשים דקדקו מה הפירוש של המילה "כיום".

ומפרש **הרב יוחנן קירשבוים זצ"ל** בספרו "קול יבשר", על פי המשנה במסכת סנהדרין בדף קי ע"ב: "עשרת השבטים אינן עתידין לחזור, שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה מה היום הולך ואינו חוזר אף הם הולכים ואינם חוזרים דברי רבי עקיבא" א"כ זה מה שאמר יעקב לעשיו. מכרה כיום, היינו מכירה שאינה חוזרת לעולם. כמו היום שאינו חוזר לעולם.

"מכרה כיום את בכורתך ליי" (שם)

את ענין לקיחת הבכורה בעד צלחת מרק, מסביר הגאון "תפארת יעקב" (הובאו דבריו בספר "שער בת רבים"), שיעקב אמר לעשיו אתה מבקש ממני להרים את הסיר גבוה ולשפוך לתוך פיד, והרי זה מנוגד לנבואה שנאמרה לאמא "ורב יעבוד צעיר", הגדול יעבוד אצל הקטן, והלא אתה הגדול ואני הקטן. אך אם תרצה תמכור לי את בכורתך ואז אני אהיה הגדול ואתה הקטן, ובשמחה אשרת אותך.

"ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם" (כו א)

מקשה **הרב מאיר ביקיאים זצ"ל** בספרו "מאורי אור" הלא המדרש (בראשית רבה פרשה כה), אומר: עשרה שני רעבון באו לעולם, אחד בימי אדם הראשון שנאמר "ארורה האדמה בעבורך" ואחד בימי למך שנאמר "מן האדמה אשר אררה ה'" ואחד בימי אברהם שנאמר "ויהי רעב בארץ" ואחד בימי יצחק שנאמר "ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וכו'". וממילא צריך להבין מדוע נאמר כאן מלבד הרעב "הראשון", הלא זה כבר הרעב הרביעי, והרעב שהיה בימי אברהם, הוא השלישי?

ומתרץ הרב ביקיאים, שיש שני סוגי רעב: אחד שהוא תוצאה של חטאים, ורעב זה בא לעולם בתור עונש. וסוג שני הוא רעב שבא כדי לנסות את הצדיק.

הרעב שהיה בימי אדם ובימי למך, בא בגלל עבירות וכמוכח מהפסוקים שמביא המדרש. אך הרעב בימי אברהם, היה ראשון מסוגו. זהו רעב שבא בתור אחד מעשרה הנסיונות שניסה הקב"ה את אבינו אברהם. וכמו"כ, הרעב בימי יצחק נועד לנסות אותו, וא"כ זהו רעב שני מסוג זה, מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם.

"וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'" (כו יב)

לכאורה, הסדר בפסוק נראה הפוך. והיה צריך לומר ויברכהו ה' וימצא מאה שערים? ועוד קשה, מדוע מדד יצחק את התבואה, הלא אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין?

ומתוך הגר"ז סורוצקין זצ"ל "אזנים לתורה", על פי המדרש שאומר על פסוק זה, שיצחק מדד כדי להפריש מעשר מתבואתו. נמצא, שהסדר עולה יפה. דהיינו, שיצחק מצא מאה שערים, ומדוע מדד, כדי להפריש מהם מעשרות, וא"כ אחרי שעשיר את תבואתו ברכהו ה' בצאן ובקר ועבודה רבה כמו שכתוב בפסוקים, וכאומרם ז"ל עשר בשביל שתתעשר" (תענית דף ט)

"לנו המים" (כו כ)

כותב ה"אזנים לתורה": איש, הרואה את חברו חופר באר בשדה, הלא עליו למחות בו תיכף ולאמר לו: לי השדה, אל תחפור בשדה שאינו שלך! אבל בנוגע ליהודי קיים מנהג אחר: הוא חופר באר – טוב מאד: יחפור לו כאות נפשו! אדרבה יוציא הוצאות, "ונראה מה יהיו חלומותיו". וכאשר הוא מצליח ומוצא מים, אז אומרים לו - לנו המים! וגוזלים את הבאר ממנו.

"וילכו מאיתו בשלום" (כו לא)

ומדוע אמר להם בשלום, והלא רק למתים אומרים כך, אבל לחיים צריכים לומר - לשלום?! עונה המדרש "לקח טוב", שיצחק ענה להם כאוותם. הם אמרו "ונשלחך בשלום" והוא אמר להם "בשלום".

ובענין זה של ענה כסיל כאוותו, מסופר שאדם אחד נכנס אל ה"כתב סופר", והרב אמר לו "הו, כבודו הטרחה את עצמו אלי?" ענה הטיפש, "לא, הלכתי פה לסנדלר, וממילא כבר נכנסתי אל הרב"...

כשסיימו לדבר קם האיש ללכת והכתב סופר מלווהו. "הרב לא צריך לטרוח ללוות אותי", אמר האיש. אך הכתב סופר ענה לו כאוותו, ואמר לו: "לא, אני פשוט צריך לצאת לבית הכסא"...

"ויהי כי זקן יצחק ותכהנה עיניו מראות" (כו א)

בפירושו השני של רש"י מדוע כהו עיניו של יצחק, מפרש רש"י בשם המדרש, שבזמן העקידה בכו מלאכי השרת ונשרו דמעות מעיניהם לתוך עיניו. וכיון שהזקין כהו עיניו.

שואל הגר"ז סורוצקין זצ"ל: הלא מלאכים אלו מלאכי רחמים הם. א"כ, מדוע לא בכו בצד, למה גרמו בדמעותיהם שיכהו עיניו של יצחק לעת זקנה?!

והנה במסכת שבת דף פט ע"ב אמר רבי שמעון בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב (ישעיה סג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו גואלנו? לעתיד לבוא אומר לו הקב"ה לאברהם, בניך חטאו לי, אומר לפניו: רבשי"ע ימחו על קדושת שמך. (מפרש רש"י הואיל שחטאו, ויתקדש שמך בעולם כשתעשה דין בעוברים על דבריך). אמר הקב"ה, אימא ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול

בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו, אך גם יעקב עונה ימחו על קדושת שמך. אומר הקב"ה, לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה. אמר לו ליצחק בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבשי"ע. בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי ישראל, עכשיו בני ולא בניך? ועוד, כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם? שבעים שנה. תוריד 20 שאין בהם עונשי שמים, נשארו חמשים שנה. ומתוך זה תוריד 25 שנה שהם לילה. נשארו 25. ומתוך זה תוריד עוד 12.5 שנה שצריך להתפלל ולאכול ובית הכסא. נשארו 12.5 שנים. אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לא חצי עלי וחצי עליך. ואם תאמר הכל עלי, הרי הקרבתי את נפשי לפניך וכו' עיי"ש. (בענין חשבון נפלא זה עיין במפרשים והבאתי מדבריהם הנעימים בשיחה מספר 13 "כמו אולם חתונות").

והנה, אברהם אבינו, שהוא מידת החסד, לא מוצא זכות על ישראל. יעקב אבינו לא מוצא זכות. ורק יצחק שהוא מסמל את מידת הדין, גבורה, הוא זה שמלמד זכות!?

אומר הגר"ז, שהם לשיטתם. אברהם אבינו אומר: רבשי"ע, אם הם חטאו אצלי אין רחמים בדבר. גם כשבני ישמעאל חטאו, שלחתי אותם מהבית, וכן עשיתי לבני הפלגשים. גם יעקב אבינו אומר: אם הם חטאו אין ברירה. גם אצלי כשראובן פחז, לקחתי ממנו את הבכורה, וכמו שכתוב "פחז כמים אל תותר". אבל יצחק, כשאומר לו הקב"ה בניך חטאו, אומר יצחק, הרי אלו הבנים שלך, ואם כבר מדברים על בן שחטא, הלא עשיו עשה לי כל כך הרבה רע, כ"כ הרבה עגמת נפש, ואעפ"כ מעולם לא זרקתי אותו מהבית, וגלגלתי איתו, כך גם אתה רבשי"ע. עם ישראל זה הבן שלך, ואין ברירה צריך להמשיך להתגלגל איתם ותסלח להם ותמחל להם.

ובאמת איך יתכן שיצחק סבל את המעשים הנוראיים של עשיו? אלא, משום שהיה עוור, ולא ראה אלא רק שמע, זו הסיבה שעמד בזה וסבל את הכל.

א"כ, דמעותיהם של אותם מלאכים שגרמו ליצחק להיות עוור, הם אכן דמעות של רחמים, שעל ידיהם אנו נגאל בגלל לימוד הזכות של יצחק אבינו.

מוסיף האדמו"ר רבי מאיר מפרמשילן זצ"ל שיתכן לפרש בזה, את הפסוק "ויהאב יצחק את עשיו כי ציד בפיו". מדוע אהב יצחק את עשיו, כדי שיוכל לעתיד לבוא ללמד זכות על ישראל, וזהו ציד בפיו של יצחק.

"הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי" (כו ב)

מפרש בספר "גורל גדליהו" מדוע דוקא עכשיו אומר יצחק לברך את עשיו, ואם מפני שקרבו שנותיו לשנות אמו, כמו שמפרש רש"י, הלא יש כאן עשר שנים של דאגה שמא ימות, ומה מיוחד ביום זה?

אלא, שבתרגום יונתן כותב שמעשה זה היה בערב פסח, וכמו שאומר רש"י שרבקה בקשה שני גדיי עזים, אחד לפסח ואחד לחגיגה. ואמרו חז"ל (ר"ה דף יא) בפסח נולד יצחק, וממילא בפסח גם ימות יצחק, שהרי הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום. א"כ ידע יצחק שימות בפסח, רק לא ידע באיזו שנה, ולכן בערב פסח אמר לעשיו "לא ידעתי יום מותי".

להערות, הארות ולתרומות ובכל ענייני הגליון נא לפנות: 050-4147001

ניתן להוריד את העלון בכתובת האתר: www.Leorhaner.co.il